

Centrum pro výzkum
toxických látek
v prostředí

Env. legislativa a politika

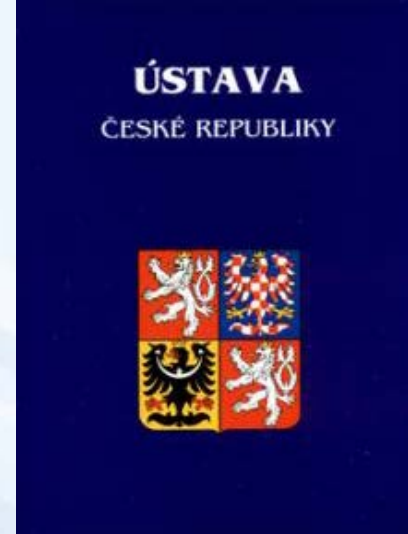
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Inovace a rozšíření výuky zaměřené na problematiku životního prostředí na PŘF MU (CZ.1.07/2.2.00/15.0213)
spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky

Legislativa v ochraně ŽP

Ústava ČR (zákon č. 1/1993 Sb.)

- nejobecnější a nejvýše postavená norma (zákon)
v českém právním řádu (společně s LZPaS)

Preamble

*My, občané České republiky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, v čase obnovy samostatného českého státu, věrni všem dobrým tradicím dávné státnosti zemí Koruny české i státnosti československé, odhodláni budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody jako vlast rovnoprávných, svobodných občanů, kteří jsou si vědomi svých povinností vůči druhým a zodpovědnosti vůči celku, jako svobodný a demokratický stát, založený na úctě k lidským právům a na zásadách občanské společnosti, jako součást rodiny evropských a světových demokracií, **odhodláni společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství**, odhodláni řídit se všemi osvědčenými principy právního státu, prostřednictvím svých svobodně zvolených zástupců přijímáme tuto Ústavu České republiky.*

Článek 7

Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství

Listina základních práv a svobod – Zák. č. 2/1993 Sb.

Hlava 4 - Hospodářská, sociální a kulturní práva

Článek 35

- (1) Každý má právo na příznivé životní prostředí.
- (2) Každý má právo na včasné a úplné informace
- (3) Při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.

Zákon č. 17/1992 Sb. o životním prostředí

- **obecnější**, definuje základní pojmy z oblasti ŽP, ukládá zásady a povinnosti ochrany ŽP, upravuje posuzování vlivů na ŽP a ekonomické nástroje

Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny

- **konkrétnější** - vymezuje pojmy, obecnou a zvláštní ochranu přírody, nástroje ochrany krajinného rázu, upravuje zvláště chráněná území, přístup do krajiny, ekonomické nástroje, orgány působnosti atd.

Zákony na dílčí ochrany složek ŽP v ČR

- 1. Zákon č. 254/2001 Sb. o vodách (vodní zákon)*
- 2. Zákon č 289/1995 Sb. o lesích (lesní zákon)*
- 3. Zákon č. 86/2002 Sb. o ochraně ovzduší*
- 4. Zákon č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)*
- 5. Zákon č. 44/1988 Sb. o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon)*
- 6. Zákon č. 356/2003 Sb. o chemických látkách a chemických přípravcích*
- 7. Zákon č. 16/1997 Sb. o mezinárodním obchodě s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (CITES)*
- 8. Zákon č. 185/2001 Sb. o odpadech*
- 9. Zákon 100/2001 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon EIA)*
- 10. Zákon č. 246/1992 Sb. na ochranu zvířat proti týrání*

Vybrané mezinárodní úmluvy v ochraně ŽP

Ochrana ovzduší

Úmluva o dálkovém znečišťování ovzduší přecházejícím hranice států

(1979)

- ČSSR ratifikovala a v platnost pro ČR vstoupila r. 1984

Cíl:

- omezování, postupné snižování a předcházení znečišťování ovzduší
- výměna informací, v odborných konzultacích, výzkumu a monitoringu
- týká se např. emisí sloučenin S, oxidů N, těkavých organických látek, perzistentních organických polutantů, těžkých kovů

Úmluva o ochraně ozonové vrstvy (Vídeň, 1985)

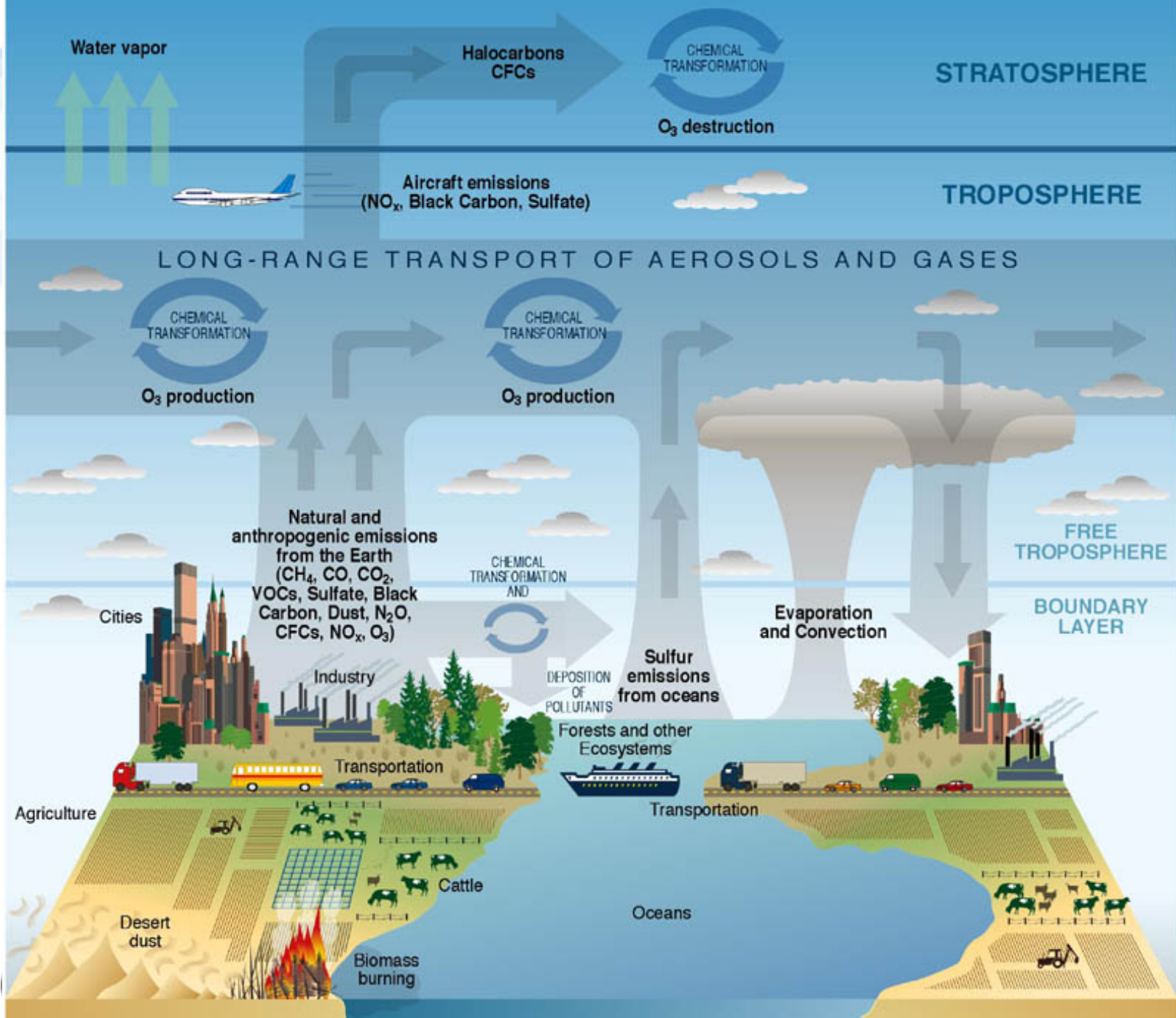
- ČSFR přistoupila k Úmluvě 1990

Protokol o látkách, které porušují ozonovou vrstvu (Montrealský protokol - 1987)

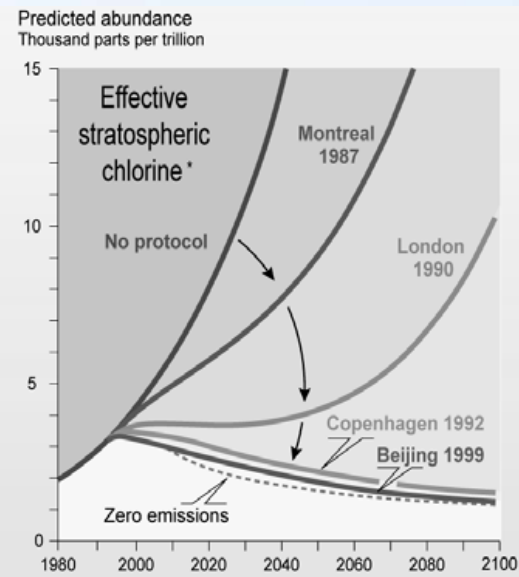
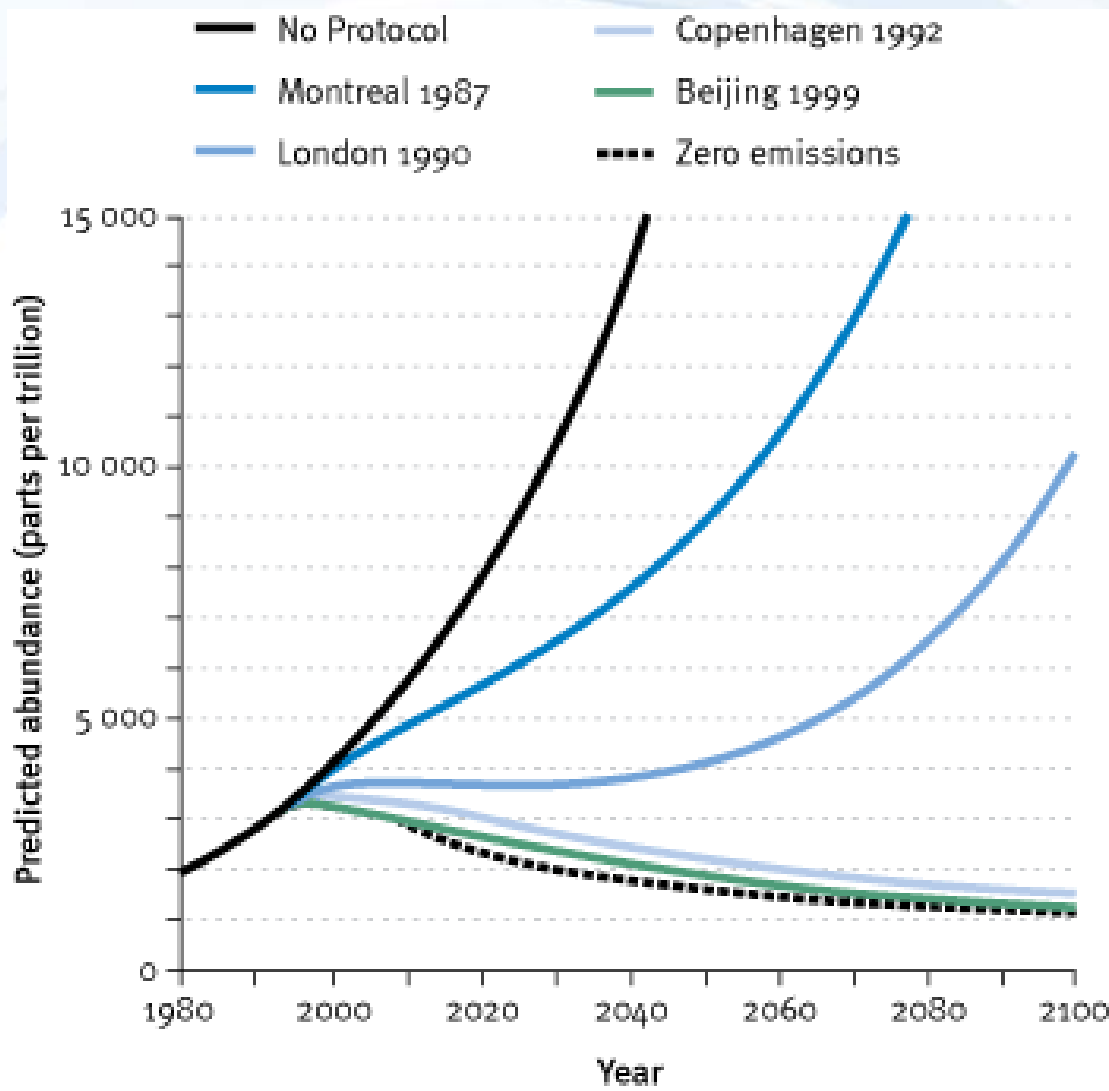
+ Londýnský (1990), Kodaňský (1992) a Pekingský (1999) dodatek

Cíl:

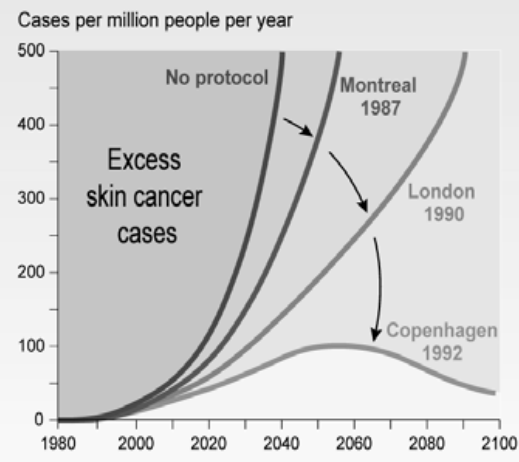
- snížit či zcela zakázat výrobu a používání látek poškozujících O₃ vrstvu Země
- jedná se především o freony (CFC) a některé další halogenované sloučeniny

- modelování vývoje koncentrace CFC v atmosféře na základě v případě přijetí jednotlivých Protokolů (a Dodatků)

* Chlorine and bromine are the molecules responsible for ozone depletion. "Effective chlorine" is a way to measure the destructive potential of all ODS gases emitted in the stratosphere.

Rámcová úmluva OSN o změně klimatu (Rio de Janeiro, 1992)

- ČR ratifikovala r. 1993 a v platnost vstoupila r. 1994
- Úmluva poskytuje rámec mezinárodním vyjednávání o řešení:
 - problematiky **snižování emisí skleníkových plynů**
 - vyrovnávání se s **negativními dopady změny klimatu**
 - **finanční a technologickou podporou** rozvojovým zemím

Čtyři hlavní principy Úmluvy:

- I) mezigenerační spravedlnost**, t.j. chránit klimatický systém ve prospěch nejen současné, ale i příštích generací;
- II) společná, ale diferencovaná odpovědnost** → ekonomicky vyspělé země nesou hlavní odpovědnost za rostoucí koncentrace GHG v atmosféře, přičemž jejich povinností je i poskytovat pomoc rozvojovým zemím;
- III) chránit zejména ty části planety, které jsou náchylnější na negativní dopady změn** klimatického systému, tj. těch zemí, které jsou v rámci svého hospodářského vývoje a geografického umístění zranitelnější;
- IV) princip tzv. předběžné opatrnosti**, t.j. nutnosti neodkládat řešení problému, a to ani v tom případě, že doposud nelze některé důsledky změny klimatu přesně kvantifikovat.

Kjótský protokol k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu (1997)

- ČR ratifikovala r. 2001 a v platnost vstoupila r. 2005

Cíl

- do roku 2012 snížit emise GHG v celkovém průměru o 5,2 % v porovnání s rokem 1990

- závazkem ČR (EU) je snížení emisí o 8% oproti roku 1990

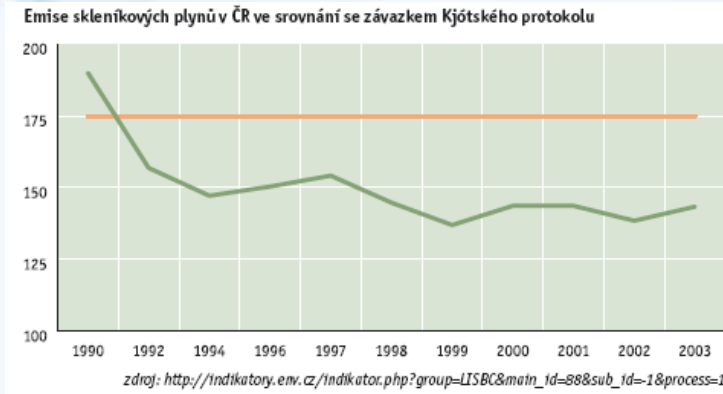
Stav a postup řešení

- emise GHG v ČR činily v r. 2006 148,2 mil t CO₂
→ cca 17% pod hodnotou kjótského závazku

- snížení emisí v EU - systém **evropského obchodování s emisními povolenkami**

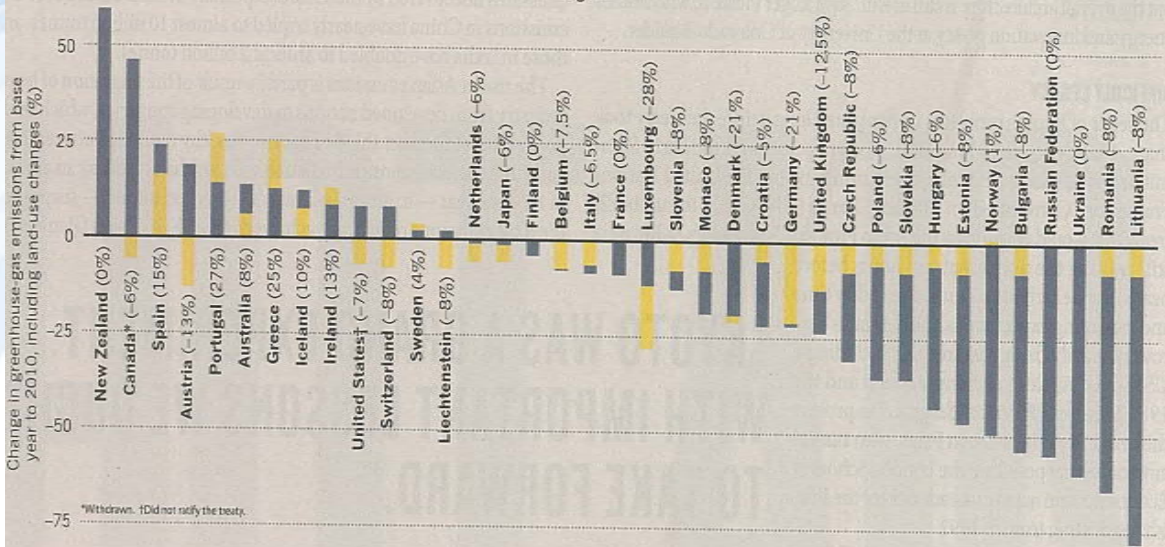
- sdružuje největší emitenty (asi 2/3 emisí GHG v EU)
- povolenky na vypouštění GHG přidělovány dosud zdarma
- od roku 2013 se předpokládá jejich nákup v aukcích

- nosný dokument ČR - **Národní program na zmírnění dopadů změny klimatu v ČR** (2004) <http://www.env.cz/cz/klima>

UNEVEN PROGRESS

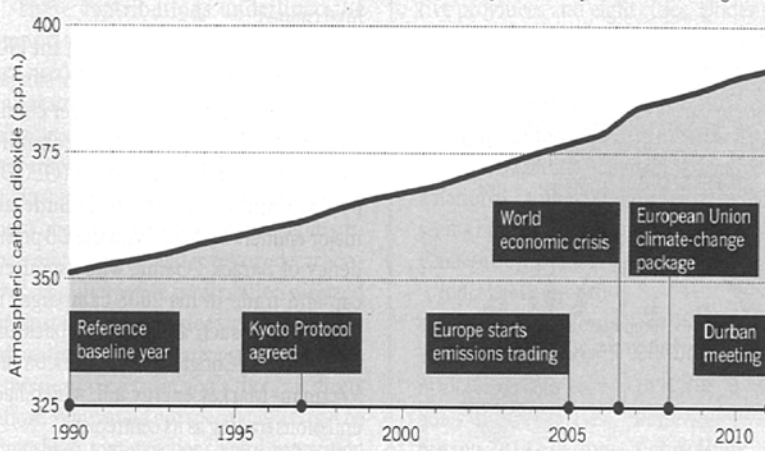
The nations with binding limits under the Kyoto Protocol reduced their overall greenhouse-gas emissions by 16% from 1990 levels, but many are likely to miss their individual targets.

Obr. 31 Změna emisí CO₂ ekv. ve státech, jež se zavázaly ke snížení svých emisí CO₂ v Kjótském protokolu.¹⁶⁸

CARBON CLIMB

Global atmospheric carbon dioxide concentrations have risen steadily since the Kyoto Protocol was signed.

Obr. 105 Nárůst koncentrace CO₂ ekv. a snah tento nárůst zastavit či alespoň zpomalit.¹⁶⁸

Ochrana přírody a biodiverzity

Čtyři klíčové dohody ze 70. let

Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry (Bern, 1979)

- ČR ratifikovala 1997 a v platnost vstoupila 1998
- ochrana planě rostoucích rostlin, živočichů a jejich stanovišť
- v přílohách Úmluvy je výčet chráněných druhů

Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin (CITES, Washington, 1973)

- ČSFR podepsala a v platnost vstoupila 1992
- zavádí přísná opatření pro dovoz a vývoz ohrožených druhů

Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů (Bonn, 1979)

- pro ČR vstoupila v platnost 1994
- ochrana stěhovavých druhů živočichů - ptáků, savců, ryb a bezobratlých ve všech areálech jejich výskytu, včetně míst odpočinku na migračních cestách

Úmluva o ochraně mokřadů mezinárodního významu (Ramsar, 1971)

- pro ČSFR vstoupila v platnost 1990
- ochrana stále více ohroženějších mokřadů a vodního ptactva

Ochrana před chemickým znečištěním

Stockholmská úmluva o perzistentních organických látkách - POPs (2001)

- vstoupila v platnost 2004, i pro ČR (ratifikace 2002)

Cíl

- eliminace/omezení 12 persistentních organických látek (např. DDT, PCBs,...)

Nařízení REACH (EU - č. 1907/2006)

Registration (registrace), Evaluation (hodnocení)

Authorisation (autorizace) of Chemicals (chemikálií)

- vstoupilo v platnost 2007

- nová evropská strategie v oblasti chemických látek a přípravků

Cíle

- ochrana lidského zdraví a životního prostředí

- eliminace rizik vyplývajících z výroby a užívání chemických látek

- udržení a zvýšení konkurenceschopnosti chemického průmyslu EU

- udržitelný rozvoj

- podpora zkoušek bez použití zvířat

- soulad s mezinárodními závazky EU v rámci Světové obchodní organizace

Další úmluvy v oblasti ŽP

Mezinárodní úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v otázkách ŽP

(Aarhus, 1998)

- ČR ratifikovala a v platnost vstoupila v r. 2004

Cíle

- zpřístupňování informací o životním prostředí veřejnosti
- aktivní účast veřejnosti v rozhodovacích procesech, týkajících se životního prostředí
- zajištění právní ochrany v záležitostech životního prostředí

Basilejská úmluva o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování (1989)

- ČSFR ratifikovala 1991, v platnost vstoupila 1993

Cíle

- snížení pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a kontrola jejich pohybu
- zákaz vývozu nebezpečných odpadů do států, které nemají potřebné kapacity pro jejich zneškodnění v souladu s environmentálními principy
- zneškodnění nebezpečných odpadů v blízkosti jejich zdroje

World primates facing extinction

More than one-third of all apes, monkeys and other primates in the world are in danger of going extinct due to rampant destruction of their habitat and the trade in illegal wildlife, a study found.

World's most endangered primates

Colombia, Venezuela:
Variegated spider monkey

Colombia, Ecuador:
Brown-headed spider monkey

Peru:
Peruvian yellow-tailed woolly monkey

Nigeria, Cameroon:
Cross River gorilla,
Pennant's red colobus

Ivory Coast, Ghana:
Roloway monkey, Miss Waldron's red colobus

Equatorial Guinea:
Pennant's red colobus

Tanzania: Rondo dwarf galago, kipunji

Kenya:
Tana River red colobus

Bangladesh, India, Myanmar:
Western Hoolock gibbon

Hainan Island (China):
Hainan black-crested gibbon

Vietnam:
Delacour's langur, golden-headed langur, grey-shanked douc, Tonkin snub-nosed monkey

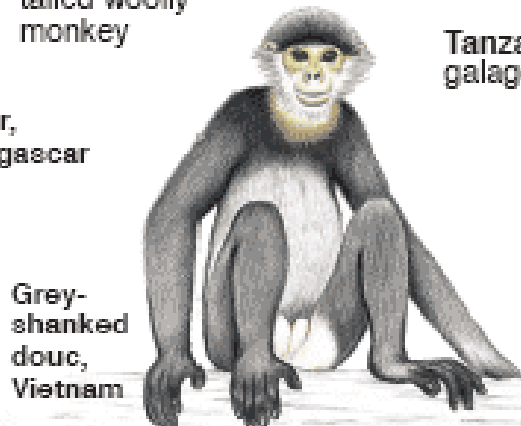
Sri Lanka:
Horton Plains slender loris, Western purple-faced langur

Indonesia:
Pig-tailed langur, Siau Island tarsier, Sumatran orangutan

Madagascar:
Greater bamboo lemur, white-collared lemur, Sahamalaza Peninsula sportive lemur, silky sifaka

Lemur, Madagascar

Grey-shanked douc, Vietnam

Pig-tailed langur, Indonesia

Siau Island Tarsier, Indonesia

Novost a neschůdnost ekologických problémů v tradičním pojetí práva

„Proč je právo v environmentální oblasti málo účinné?“

Právo má v oblasti ŽP řadu omezení:

1) *musí být vyjasněná kauzalita*

- proč k tomu jevu došlo – ekologické jevy ale mají velmi složitou kauzalitu

2) *určitá část trestných činů musí být potrestána*

- pravděpodobnost postihu je důležitější než tvrdost sankcí

3) *postih musí být rychlý*

- krátký čas mezi činem a jeho důsledkem – problém: dopad na přírodu je

4) *trestní právo pracuje na principu „vinen-nevinen“*

- v případě poškození ŽP se velmi těžko hledá skutečný viník

- soud požaduje individuální zodpovědnost, nikoli kolektivní př. Černobyl

5) *vztah člověka k přírodě není doposud sdílen jako vysoká mravní priorita*

- lidské postoje a hodnoty vůči přírodě – právo funguje pouze pokud je podloženo žitou sociální normou

- ČR má sice dobré právní normy v oblasti ŽP, ale chybí tu žitá sociální norma

dlouhodobý, těžko se hledá viník

6) *ekologické škody přesahují hranice státních teritorií*

- pouze Evropský soudní dvůr má mezinárodní působnost

7) *soukromý majetek jako nejvyšší hodnota liberální společnosti*

- ochrana ŽP omezuje vlastníky pozemků v jejich soukromých aktivitách

EKOLOGICKÝ

PRÁVNÍ SERVIS

<http://www.eps.cz/>

Centrum pro výzkum
toxických látek
v prostředí

Environmentalismus a environmentalistika v politice

Environmentalismus

- společenské hnutí vycházející z environmentalistiky
- program → prosazování změn ve společnosti za účelem ochrany přírody
- metody environmentalistů k dosažení ochrany přírody (většinou)

I) občanský (environmentální) aktivismus

II) lobbying a politická angažovanost

III) výuková a osvětová činnost

„Environmentalisté zesilují hlas přírody při rozhodování o jejím osudu“

I) Environmentální aktivismus

- komplexní a různorodý soubor aktivistů, sympatizantů, organizací, myšlenek
- hlavním a společným cílem (v širokém spektru idejí a názorů) je ochrana společných statků (= přírody)

Proč?

- pro blaho budoucích generací
- pro vlastní hodnotu samotné přírody a jejich částí

Myšlenkoví vůdci environmentalizmu v ČR

Centrum pro výzkum
toxických látek
v prostředí

- např. Hana Librová, Jan Keller

Environmentální organizace

Ministerstvo životního prostředí
České republiky

Mezivládní

- European Environment Agency (EEA)
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)
- United Nations Environment Programme (UNEP)

Vládní

- obecně MŽP či agentury ochrany přírody (např. U.S. EPA)

Soukromé – Non Governmental Organisations (NGO) env. organizace

- nevýdělečné, právně ustanovené organizace bez zapojení do politického dění

Mezinárodní

- Greenpeace
- WorldWatch Institute
- World Wide Fund for Nature (WWF)
- Earth First! (hodně radikální)
- Friends Of The Earth (u nás Hnutí duha)

Národní

- ČSOP
- Hnutí duha
- Děti země
- Hnutí Brontosaurus
- Veronica
- Arnika

Způsoby akcí environmentálních aktivistů

Konvenční techniky

- osvětové přednášky, kampaně v psaní dopisů, proslovy, lobbying, reklamy, předkládání návrhů, žaloby

Nekonvenční techniky

- objímání stromů, manifestace, uliční divadlo, různé symbolické akce - např. vysypání nerecyklovatelných obalů před továrny výrobců, blokády zásilek dřeva z pralesů, sezení před buldozery, obsazení místa zájmu, sabotáže

- často přítomná určitá míra občanské neposlušnosti

- všem akcím je společná **nenásilnost !**

Výsledky

- zabránění masového používání nadzvukových letadel (Concorde)

- zamezení rozvoje velrybářského průmyslu

- zpomalení neudržitelného drancování lesů

- omezení expanze silnic a dálnic

- omezení jaderné energetiky

- prosazení sledování produkce CO₂

- lokální skupiny (*grassroot organizations*) zamezily mnoha komerčním projektům, rozvoje silnic a zachování volného prostoru

II) Environmentalistika v politice

- s růstem povědomí o problémech ŽP a zájmem občanů (=voličů) o ŽP se odkazy na řešení objevují také ve volebních programech **politických stran**
- problematika ŽP obvykle na nízkých příčkách programu
- některé politické strany mají zaměření na životní prostředí mezi svými dlouhodobými prioritami
 - v ČR **Strana zelených**, člen Evropské strany zelených
- **Strana zelených** v ČR vznikla 1989 a 2006-2010 měla poslance v PSP ČR

Hlavní pilíře „zelených stran“

- 1) ekologie (problematika životního prostředí)
- 2) sociální spravedlnost
- 3) participativní demokracie
- 4) ne-násilí

